

DAENSISME is de populaire naam voor de Christene Volkspartij, omdat priester Adolf Daens (1839-1907) en zijn broer Pieter Daens (1841-1918) er de leidende figuren van waren, vooral in het arrondissement Aalst, waar de partij in 1893 ontstond, en in het arrondissement Brussel, waar priester Daens na zijn optreden in het Aalsterse tot kamerlid werd gekozen.

1. DE VOORGESCHIEDENIS TOT 1893. De stichting van de partij, die zich christen noemde, maar die afgescheiden van de katholieke conservatieve partij ageerde, was al jaren voorbereid met de bedoeling niet alleen de nadruk te leggen op het sociale, maar ook op het Vlaamse aspect. Priester Daens trad op in de Vlaamse Landdagen (te Brugge in 1893), waar hij de vernederlandsing van het onderwijs vooropstelde. Het algemeen, verplicht en kosteloos onderwijs, dat hij vurig verdedigde, kon in Vlaanderen niet anders gerealiseerd worden dan als een volledig Nederlands onderwijs (lager, middelbaar en hoger).

Pieter gaf reeds sinds jaren twee populaire weekbladen uit: Het Land van Aalst en De Werkman. Tijdens de zgn. schoolstrijd steunde hij Ch. Woeste

tegen de liberalen. Hij keerde zich later echter tegen Woeste, daar deze als voorzitter van de katholieke partij en kamerlid voor het arrondissement Aalst scherp tegen de vernederlandsing van het onderwijs gekant was. Deze tegenstelling zou later tot een bittere vijandschap uitgroeien.

De weekbladen van Pieter Daens steunden alle initiatieven op het gebied van de vernederlandsing krachtig. De eis werd gesteld dat parlementsleden, in het Vlaamse land gekozen, Nederlands kenden, wat met velen, o.a. Ch. Woeste, niet het geval was. Meteen kwam hij in verzet tegen het Aalsterse katholieke conservatieve milieu, geleid door de verfranste burgerij.

Pieter Daens kwam in contact met een groep uit het Ninoofse, waar de idee van een zelfstandige actie al ingang had gevonden. Hier ook stond de Vlaamse actie evenzeer op de voorgrond als de sociale. Met hen was Hector Plancquaert al in contact getreden, zodat men kan zeggen dat uit die kern de latere Christene Volkspartij die men het daensisme noemde, is ontstaan.

De stichters van de nieuwe partij kwamen uit het volk: De Backer van Denderhoutem, De Pelsmaecker van Denderleeuw, smid Lambrecht van Outer, Frans Sterckx, een boer uit Aspelare en Dr. Van de Velde, weliswaar arts, maar van geringe afkomst. Deze groep was al sedert lang in de oppositie tegen de katholieke partij, waar de vergaderingen in het Frans werden gehouden, en zou steeds druk op priester Daens uitoefenen om de actie afzonderlijk voort te zetten. De rechtstreekse tegenstelling met Ch. Woeste was bij hen reeds sinds lang een voldongen feit. Vanwege zijn onbegrip voor de Vlaamse eisen en vanwege het feit dat hij zich tegen het algemeen stemrecht uitsprak, tegen de algemene leerplicht en zelfs tegen hoofdpunten van de sociale encycliek *Rerum Novarum*, werd de kloof met de dag dieper en na een zekere tijd onoverbrugbaar.

2. PROGRAM EN PARLEMENTAIRE ACTIE. Toen in 1893 de Christene Volkspartij werd opgericht, werd priester Daens verzocht het program van de nieuwe partij op te stellen.

Voor Vlaanderen treffen wij in dat program de volgende punten aan:

1. „Vlaamsch moet in 't Vlaamsche land de bestuurlijke, rechterlijke en wettelijke taal zijn.
2. Het Vlaamsch en 't Fransch op gelijke voet in alle besturen.”

Tijdens zijn besprekingen met de katholieke partij, met het oog op een vergelijk gevoerd, eiste Daens dat de gekozenen van het arrondissement Aalst in het parlement Nederlands zouden spreken.

Priester Daens werd na de parlementsverkiezingen van 9 december 1894 kamerlid. Hij sprak op 21 december 1894 voor de eerste maal in het parlement en wel in het Nederlands. Aangezien er geen vertaaldienst bestond, verzocht men hem Frans te spreken, wat hij weigerde. Voordien werd in de Kamer sporadisch Nederlands gesproken, maar nu een priester tegen de katholieke partij was gekozen, wilden de Franstaligen, de grote meerderheid, vernemen wat hij te zeggen had. Er ontstond een incident, waarna werd besloten een vertaaldienst in de Kamer te organiseren. Daarna, vooral toen hij kamerlid voor het arrondissement Brussel was en om het isolement te doorbreken, sprak hij in de Kamer dikwijls Frans, een taal die hij

Schandaal!!!

Kiezers ! Kristenen !

Nu is de maat vol!

Zhebben tegen den Eerwaardigen Priester Daens het grootste schelmstuk willen plegen dat ooit ieverst is begaan geweest!

Eene vrouw hebben ze willen uitkopen! zij hebben haar duizend franken willen geven. kon zij den Eerwaarden heer Daens in schande brengen!

Deze vrouw is het feit aan 't gerecht komen kenbaar maken en thans is een rechtelijk onderzoek daarover geopend.

Zooals de duivel deed met den Heiligen Antonius, aldus ook hebben zij Priester Daens willen bekoren ten einde eene eeuwige vlek op zijnen naam te prenten!!

Zoover drijft politieke drift onbeschaamde en voor niets schrikkende huichelaars!!

Achteruit de bandieten en eerdieven die zulke daden durven begaan!!!

Zulke schelmstukken gaan alle menschelijke geheugens te boven!!!

Zulke wandaden bestaan in de geschiedenis van geene Volkeren!!!

De straf uwer schandalen zal zich niet doen wachten.

Gij hebt den gezalfden des Heeren willen schenden!! Gij hebt zijn heilig kleed durven bezwadden!!!

VREEST!! Want, wat gij willen begaan hebt, is heiligschenderij!!!

VREEST!! Want de vloek des Heeren kleeft op allen, die **HEILIGSCHENDERIJ** gepleegd of willen plegen hebben!!!

VREEST!! Want de **ALMACHTIGE GOD** laat zulke schelmstukken niet ongestraft, en uwe straf zal zich niet laten wachten!!!

Ninove, drukkerij F. STERCK, « Klokke Roeland »

Daensistisch verkiezingspamflet, Aalst 9 december 1894.

grondig kende, maar zijn doelstellingen bleven even Vlaams.

Toen later andere gekozenen van de Christene Volkspartij in de Kamer verschenen (Aloys de Backer voor het arrondissement Aalst, Pieter Daens, idem, en priester Fonteyne van 1912 af voor het arrondissement Brugge), spraken zij Nederlands. Zij slaagden er nochtans niet in zoveel aandacht te trekken als priester Daens.

Hij ondersteunde de voorstellen van Coremans ten opzichte van het gebruik der talen in bestuurszaken. Met zijn broer en andere kamerleden diende hij in 1905 een wetsvoorstel in (het eerste), ter oprichting van een Vlaamse universiteit.

Adolf Daens trachtte de werking van zijn partij uit te breiden over het hele Vlaamse land, maar ook over Wallonië. Zijn medestander, Hector Planquaert, was al jaren actief in de V.B. Ook de andere voormannen van de Christene Volkspartij waren overtuigde flaminganten. Niemand van hen bezat nochtans de ruime blik van Adolf Daens. Hij trad herhaaldelijk in Nederland op, hield er voordrachten en steunde er de kandidatuur van zelfstandige christen-democraten, ook van socialisten. Een zusterpartij kwam tot stand in Enschede met Brinkhuis als voorzitter, die zich als een „daensist” bleef beschouwen. Voor de eerste maal was een Vlaming in het Nederlandse politieke leven tussenbeide gekomen en ontstond er een politieke organisatie onder zijn aandrang. Dit optreden werd zowel door de Belgische als door de Nederlandse katholieken tegengewerkt en geminimaliseerd. Toch kan priester Daens ook in Nederland worden beschouwd als een voorbereider van het doorbreken van de verzuiling, waarbij hij evengoed door de Nederlandse als door de Belgische bisschoppen werd veroordeeld.

Toen de Zuidafrikaanse boeren voor hun zelfstandigheid vochten, werd ook dat door de Christene Volkspartij met levendige belangstelling gevolgd. Priester Daens had een onderhoud met Krüger tijdens diens bezoek aan Nederland. De zoon van zijn broer gaf een in Aalst populair Krügerkrantje uit. We dienen nog te vermelden dat vele Vlaamse arbeiders en boeren, naar de Verenigde Staten uitgeweken, vooral naar Detroit, in contact bleven met de partij die haar aandacht aan hen bleef wijden. Zo kan men zeggen dat de oprichting van Vlaamse kranten in Detroit bijna rechtstreeks door het daensisme werd beïnvloed.

Priester Daens onderhield een vriendschappelijk contact met abbé Lemire uit Frans-Vlaanderen, die in het Franse parlement werd gekozen en eveneens door zijn bisschop werd gedesavouéerd. De daensistische beweging wekte zodoende belangstelling voor alles was niet alleen de Vlaamse strijd, maar het hele Nederlandse taalgebied betrof. Het strekt een beweging van volksjongens uit het cultureel en materieel achtergebleven Vlaanderen van die tijd tot eer dat zij de eerste was om aan het gehele Nederlandse taalgebied, waar ook ter wereld, aandacht te besteden.

Behalve het optreden van de daensistische afgevaardigden in de Kamer en de persoonlijke actie van Adolf Daens, dient te worden vermeld dat de Christene Volkspartij, die in bijna alle Vlaamse arrondissementen optrad, een element van directe Vlaamse bewustwording vertegenwoordigde, zowel bij de arbeiders als bij de intellectuelen.

Van deze laatsten kan nochtans worden gezegd dat velen onder hen, hoe Vlaamsgezind zij ook waren, de moed misten om zich openlijk bij de Christene Volkspartij aan te sluiten, uit vrees hun carrière schade te doen. Daardoor is de Christene Volkspartij van Daens, behoudens uitzonderingen, een beweging van volksmensen gebleven, bij wie het Vlaamse gevoel zeer levendig was. De intellec-

tuelen deden meer aan een minder gevaarlijke „culturele” actie, maar in de Christene Volkspartij was het Vlaamse met het sociale direct verbonden, nog voordat Lodewijk de Raet erover schreef. Om deze en andere redenen werd de invloed van de Christene Volkspartij voor de Vlaamse bewustwording op onrechtvaardige wijze onderschat.

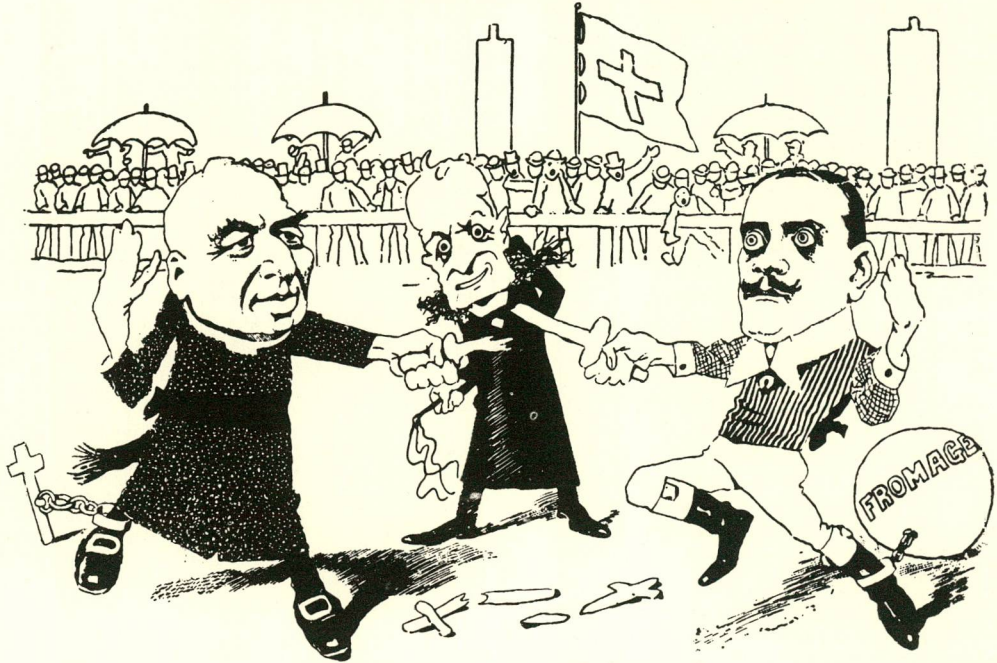
Het meest kenmerkende bij het daensisme ligt in het feit dat de Vlaamse en de sociale strijd als een eenheid werden opgevat. Zo spraken de daensisten, o.m. Plancquaert, dikwijls over „de verheffing, de opbeuring van ons volk” en zij zagen daarin zowel de strijd voor sociale rechtvaardigheid, voor betere economische omstandigheden, voor politieke medezeggenschap, als de strijd voor de Vlaamse rechten. Dat was voor hen één en deze houding heeft meer dan men vermoedt de andere partijen, bv. de socialisten, beïnvloed.

Hierbij zij verwezen naar de thesissen van Elias en Van Isacker, waartegen Prof. Lode Wils terecht is opgekomen. De thesis van Wils is dat de actie van de Christene Volkspartij, genaamd het daensisme, een sterke onderstroom is geweest van de Vlaamse actie en daarna van het Vlaams nationalisme.

3. DAENSISME NA DE DOOD VAN DAENS.

Na de dood van priester Daens, in juni 1907, bleef de Christene Volkspartij in de Kamer vertegenwoordigd door zijn broeder Pieter Daens en van 1912 af ook door priester Fonteyne (Brugge). Toen Pieter Daens de partij in de Kamer alleen vertegenwoordigde, bleef hij er hardnekkig Nederlands spreken, hoewel daardoor de aandacht voor wat hij zei, sterk verminderde. Hij gaf niet toe. Op 16 februari 1906 verklaarde hij in het Parlement: „Heren, ik spreek hier Vlaams. Ten eerste omdat ik Vlaming ben, ten tweede, omdat ik sterker ben in mijn moedertaal dan in een andere taal, ten derde, omdat ik feitelijk wil tonen dat al de leden die hier zetelen de twee landstalen zouden moeten

LA SPEUDO-UNION DU PARTI CATHOLIQUE

Assaut historique entre M. l'abbé Daens et M. Carton de Wiart

machtig zijn, waaruit blijkt de dringende noodzakelijkheid der wet voor 't Vlaams in het middelbaar onderwijs. Ten vierde spreek ik Vlaams om de weg te banen voor Vlaamse mannen; en mij dunkt wel dat veel Vlaamse vertegenwoordigers, die hier nu zwijgen omdat men spot met hun Frans-spreken, ook beter zouden doen hun eigen taal te gebruiken."

Op 13 december 1908 motiveerde hij opnieuw het feit dat hij in het parlement hardnekkig Nederlands bleef spreken: „Ik heb mij onthouden en de reden voorgedragen in het Vlaams. Wij, Vlamingen, mogen ons op de grond neerleggen om door de Walen veracht en overtrapt te worden. De armste volkeren, gelijk de Ierlanders en de Tsjechen, houden aan hun taal, en wij? Ik ben beschaamd als ik daar in de Kamer de lauwheid zie der katholieke Vlamingen, als ik daar de verfranste Vlamingen hun tong zie wringen om postiljons-Frans te spreken, terwijl ze zo sterk en zo machtig konden zijn in hun eigen taal."

De beweging van Daens zelf bleef in alle Vlaamse arrondissementen, ook daar waar zij er niet in slaagde, door het bestaande kiesstelsel en door de vijandigheid van de katholieke geestelijken, afgevaardigden naar het Parlement te sturen, een onderstroom van Vlaamse bewustwording. In alle andere partijen traden daarna personen op met een sterke Vlaamse overtuiging die uit het daensisme waren voortgekomen.

Bij het uitbreken van de oorlog van 1914 kan men de activiteit van de Christene Volkspartij niet afsluiten. Pieter Daens overleed in maart 1918, priester Fonteyne trad nog na de oorlog op, maar was uit anti-activisme in een houding gedreven waardoor hij de oprichting van een Vlaamse universiteit te Gent, tijdens de Duitse bezetting, afkeurde. De stroming van de daensisten was echter zodanig Vlaams, dat priester Fonteyne had afgedaan. Voormannen van de Christene Volkspartij, Hector Plancquaert en Albert van den Bruele, schoonzoon van Pieter Daens, traden tot het activisme toe om het Vlaamse zelfbestuur te bereiken. Pieter Daens zelf, van medewerking met de bezetter afkerig, sprak zich op het laatst in zijn weekbladen onomwonden uit voor Vlaams zelfbestuur. Hierdoor werd het latere samengaan tussen de Christene Volkspartij (de daensisten) en de na de oorlog opgerichte Frontpartij (met als programmpunt zelfbestuur) voorbereid. Toen eenmaal, mede door het optreden van Hendrik Borginon en Bert d'Haese (voorzitters van de Frontpartij), een akkoord werd bereikt, ontstond de feitelijke versmelting van beide partijen. Het Vlaamse nationalisme dat uit de Frontpartij zou ontstaan, zou in Vlaanderen (ook buiten Aalst) nooit zoveel invloed hebben kunnen winnen zonder de basis die mede door het daensisme was gelegd. De Christene Volkspartij van Daens beschikte over vakbondorganisaties en ziekenfondsen die elders niet bestonden en had vat op het gewone volk. Daarna zou de Christene Volkspartij met het Vlaamse nationalisme versmelten, maar steeds in feite aanwezig blijven. Parlementsleden van het Vlaamse nationalisme, zoals Jan de Neve en Ernest van den Berghe, waren voortgekomen uit de daensistische actie. Doch ook in andere partijen (bv. de socialistische) traden personen op de voorgrond die uit het daensisme waren voortgekomen of er althans door

STRIJDLIED

DER

CHRISTENE VOLKSPARTIJ

Lied van LEONCE du CATILLON

GETOONZET

DOOR

Joost DE MOL

NATIONALE DRUKKERIJ

J. VERGAERT ET C^m

Gaucheretplaats, 8

BRUSSEL-NOORD

waren beïnvloed, bv. Achiël van Acker, Bert van Hoorick, L.P. Boon, Doultrepont, Anseele sr., Gaston Debunne, Antoon Spinoy. Natuurlijk waren er ook in de christen democratie, bv. Mgr. Cardijn, Van Schuylenberg. Vanwege democratische opvattingen scheidde Planquaert en Van op den Bosch zich in 1935 van het Vlaamsch Nationaal Verbond af, doch deze poging om de daensisten van het Vlaamse nationalisme te verwijderen, had geen succes. Als organisatie is na de Tweede Wereldoorlog slechts één vereniging overgebleven die uit de Christene Volkspartij van Daens is ontstaan en zich nooit met een andere politieke organisatie heeft verbonden: de Priester-Daensvrienden uit Moeskroen en Deerlijk, onder leiding van Terry, beschikkend over een ziekenfonds, een muziekkorps en jeugdgroepen: wellicht de enige Vlaamse vereniging die in Moeskroen is overgebleven.

Ten slotte werd in 1957 bij de herdenking van het vijftigjarig overlijden van priester Daens het Priester-Daensfonds opgericht, dat ieder jaar herdenkingsplechtigheden organiseert en nu nog werkzaam is onder de leiding van oud-daensisten en afstammelingen van daensisten.

LITERATUUR: R. Buysse, *De Kristene Volkspartij - hare oorsprong, hare redens van bestaan, hare strekkingen* (z.j.); - P. Daens, *Priester Daens, volksvertegenwoordiger voor Aalst en Brussel - Zijn leven, zijn strijden, zijn lijden, zijne dood en verheerlijking* (1909); - H. Planquaert, *Jan Vleminx* (1910); - S. Storms, *Pieter Daens, zijn leven en zijn werken* (1919); - H.J. Elias, *Priester Daens en de Christene Volkspartij, 1893-1907* (1940); - L. Delafortrie, *Priester Daens. Uit de memoires der familie* (1961); - L. Delafortrie, *Pieter Daens. Uit de memoires der familie* (1963); - K. van Isacker, *Het Daensisme 1893-1914* (1965, tweede uitgave); - L. Wils, *Het Daensisme. De opstand van het Zuidvlaamse platteland* (1969).

LUC DELAFORTRIE